

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2019

Monika PLEVÁKOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

DĚJINY TĚLOVÝCHOVNÉ ORGANIZACE OREL VE STARÉM MĚSTĚ

U UHERSKÉHO HRADIŠTĚ

Bakalářská práce

Autor: Monika Pleváková, studium dvouoborové, tělesná výchova – matematika

Vedoucí práce: Mgr. Milada Truksová

Olomouc 2019

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Monika Pleváková

Název závěrečné písemné práce: Dějiny tělovýchovné organizace Orel ve Starém Městě u Uherského Hradiště

Pracoviště: Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, Katedra společenských věd v kinantropologii

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Milada Truksová

Rok obhajoby: 2019

Abstrakt: Tato práce pojednává o historii tělovýchovné jednoty Orla ve Starém Městě. Mapuje její založení v roce 1912, bohatou činnost mezi světovými válkami, odboj za druhé světové války a následné obnovení Orla po ní. Popisuje jak nelehké bylo nabýt znárodněného majetku v restituci a jaké starosti přinesla povodeň v roce 1997.

Klíčová slova: Orel, Staré Město u Uherského Hradiště, orlovna, odboj, Spolek katolického domu

Bibliographical identification

Authors first name and surname: Monika Pleváková

Title of the thesis: History of sport organization Orel in Staré Město near Uherské Hradiště

Department: Univerzita Palackého in Olomouc, Faculty of Physical Culture, Department of Social Science in Kinantropology

Supervisor: Mgr. Milada Truksová

The year of presentation: 2019

Abstract: This work deals with the history of Orel union in the town Staré Město. It describes its founding in 1912, its work between the world wars, the resistance during World War II and the subsequent re-establishment of the Orel union after it. It describes how difficult it was to acquire nationalized property in restitution and what the floods in 1997 brought.

Keywords: Orel union, Staré Město u Uherského Hradiště, orlovna, revolt, Society of the catholic house

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně pod vedením a s odbornou pomocí Mgr. Milady Truksové, a uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a řídila se zásadami vědecké etiky.

V Olomouci dne

.....

Děkuji panu Jiřímu Pavlicovi, který mi poskytl cenné materiály, které nasbíral jeho otec Josef Pavlica, a tak mohla být tato práce sepsána.

Obsah

Bibliografická identifikace	3
Bibliographical identification.....	4
Obsah.....	7
Úvod.....	8
1 Přehled poznatků.....	9
1.1 Staré Město u Uherského Hradiště	9
1.1.1 Politický a správní vývoj do 1. světové války	9
1.1.2 První světová válka	9
1.1.3 Vývoj mezi dvěma světovými válkami	9
1.1.3.1 Společenský život, kultura a sport	10
1.1.4 Fašistická okupace a druhá světová válka	11
1.1.5 Převzetí moci Komunistickou stranou Československa	12
1.1.5.1 Kultura a sport	13
1.1.6 Vznik místní farnosti.....	14
1.1.7 Poslední léta.....	15
1.2 Orel	16
1.2.1 Před založením Orla.....	16
1.2.2 Založení Orla	17
1.2.3 Orel za první světové války.....	18
1.2.4 Orel v meziválečném období	19
1.2.5 Orel za druhé světové války	21
1.2.6 Obnovení Orla po válce	22
1.2.7 Zákaz činnosti Orla	23
1.2.8 Znovuobnovení Orla	23
2 Cíle	24
3 Metodika.....	25

4	Výsledky	26
4.1	Před založením Orla	26
4.2	Založení Orla ve Starém Městě	26
4.3	Orel za první světové války	26
4.4	Orel v meziválečném období	27
4.5	Orel za druhé světové války.....	29
4.6	Obnovení Orla po válce	30
4.7	Zákaz činnosti Orla	31
4.8	Znovuobnovení Orla.....	32
5	Závěr.....	41
6	Souhrn	42
7	Summary	43
8	Referenční seznam	44
9	Přílohy	46

Úvod

Pro téma bakalářské práce „Dějiny tělovýchovné organizace Orel ve Starém Městě u Uherského Hradiště“ jsem se rozhodla, protože jsem dlouholetou členkou této organizace, ale hlavně proto, že staroměstská jednota Orla nemá sepsán žádný ucelený soupis svých dějin.

Podobně je tomu i u organizace Orla jako takového. Na webových stránkách jsou sice bohatě popsány dějiny Orla, ale již nejsou známi autoři, ani data sepsání a v některých článcích jsou drobné časové nepřesnosti. Proto je nutné, aby byly podle pamětníků a kronik jednotlivých jednot podrobně sepsány jejich dějiny a poté mohla být také sepsána celá historie křesťanské organizace Orel.

Do přehledu poznatků byly měly být zvoleny kapitoly dějin Starého Města od doby, kdy Orel vznikl a také o celé organizaci Orel v českých zemích, zvláště na Moravě. Tyto poznatky jsou důležité pro pochopení souvislostí se vznikem Orla ve Starém Městě a průběhem uplynulých událostí.

Důležitým zdrojem při výzkumu budou archiválie ze soukromého archivu pana Jiřího Pavlici, mezi nimiž jsou pro práci historika cenné podklady. Mezi nimi například zápisy ze zasedání a schůzí, smlouvy, osobní poznámky a mnohé další. Dalším podkladem budou zápisy ze vzpomínek Josefa Pavlici, které sepsal jeho švagr Petr Číhal a dosud nebyly nijak vydány. Dále bude práce postavena na osobních rozhovorech s pamětníky a členy Orla ve Starém Městě.

1 Přehled poznatků

1.1 Staré Město u Uherského Hradiště

Na jihovýchodě České republiky v Dolnomoravském úvalu v blízkosti okresního města Uherského Hradiště se na 2 084 hektarech rozkládá obec Staré Město. Dominantním útvarem Staroměstska je údolní niva řeky Moravy, na jejímž pravém břehu se obec nachází. Řeka Morava byla zřejmě hlavním důvodem, proč bylo toto území osídleno, neboť voda a půda jsou zdrojem života. Proto je dnes Staré Město archeologickým nalezištěm evropského významu, hlavně díky svému bohatému nalezišti historických artefaktů, zvláště z období Velké Moravy. (Bezděčka, Čoupek, Galuška, Pojsl, & Tarcalová, 2000; Galuška, 2000; Hrubý, 1965)

1.1.1 Politický a správní vývoj do 1. světové války

Osudy Starého Města se neustále potýkaly s Uherským Hradištěm. Staré Město, největší venkovská obec, silně ovlivňovala politické dění v Uherském Hradišti. K posílení národnostního povědomí přispěly oslavy cyrilometodějských miléníí na Velehradě v roce 1863 a 1885 i narůstající zájem o folklór a dějiny národa. Díky silnému náboženskému citění získala důležité postavení v politice Katolická národní strana. (Čoupek, 2000b)

1.1.2 První světová válka

Po vypuknutí světové války neustále přicházely odvody a čím dál mladší hoši odcházeli do války. O hospodářství se tak museli starat ženy a bez sousedské pomoci by bylo jen těžko obdělávat půdu. Do práce na polích byli proto nasazováni váleční zajatci. Úřady stále vymáhali na lidech co se dalo. S prodlužováním válečných událostí stoupala cena potravin. Rozmohlo se lichvářství, polní pých, krádeže. Mnohem tragičtější však byly zprávy z front. Do války narukovalo několik set staroměstských mužů. Kvůli válce jich zemřelo asi 101. Jako poctu padlým byli ve Starém Městě postaveny dva památníky padlým v první světové válce. (Čoupek, 2000b)

1.1.3 Vývoj mezi dvěma světovými válkami

Rozpad rakousko-uherské monarchie a vznik samostatné Československé republiky byl ve Starém Městě oznámen v ranních hodinách 29. října 1918. Návrat k poválečnému

hospodářství nebyl jednoduchý. Pro mnohé dělníky znamenaly hranice Československa konec pracovních příležitostí a obchodování s Vídní. Po válce zůstalo mnoho nezaopatřených sirotků a vdov, kteří tak museli žebrať. (Čoupek, 2000b)

Proběhly nové volby v roce 1919 a poprvé tak hlasovaly i ženy. Nejvíce mandátů získaly Československá strana lidová a Československá strana sociálně demokratická. Novým starostou byl zvolen Matouš Novák ze strany lidové. Další léta poté se střídavě předháněla strana lidová a komunistická. V roce 1920 došlo ke generální stávce místního dělnictva se snahou převzít moc do rukou proletariátu. (Čoupek, 2000b)

Politická situace se rozostřila po vypuknutí světové hospodářské krize v letech 1929–1934. Tak zůstaly desítky lidí ze Starého Města bez práce. To vedlo k dalším stávkám a demonstracím. Staré Město se snažilo všemožnými prostředky pomoci občanům a nabízelo jim práci na městských zakázkách. Po vzniku republiky se také objevily úvahy o sloučení Uherského Hradiště se Starým Městem. Návrh se však neseťkal s podporou ani jedné z obcí. Naopak staroměstské zastupitelstvo podalo roku 1922 žádost na ministerstvo o povýšení na město a tento návrh opakovalo v roce 1925. Jednání o vytvoření Velkého Hradiště začala násilně roku 1940 z příkazu německých okupantů. Roku 1943 byly k Hradišti připojeny Staré Město, Sady a Mařatice a o rok později i Kunovice a Jarošov. (Čoupek, 2000b)

1.1.3.1 Společenský život, kultura a sport

Kulturní život Starého Města v 19. století vycházel z bohatých lidových tradic. Rakousko-uherský spolkový zákon z roku 1867 přinesl nové možnosti pro organizování a rozvoj společenského života. Umožňoval svobodné sdružování obyvatelstva do různých zájmových společností. V letech 1877–1951 tak vzniklo ve Starém Městě 54 organizací. Jedním z prvních byl Čtenářský spolek, který si brzy získal nové členy i ze sousedního města. Členové pořádali ve Starém Městě vzdělávací přednášky, besedy a zábavy. Tento spolek se zasloužil o naplnění místní knihovny o nespočet knih a časopisů. Obecní knihovna byla na základě zákona o veřejných knihovnách ustanovena v roce 1920. (Čoupek, 2000b)

Ještě před první světovou válkou začal působit ve Starém Městě pěvecký a zábavný spolek Beseda a křesťanský vzdělávací spolek Svornost. Pod Svorností vznikl odbor pro mládež Omladina nebo tělocvičný odbor Orla. Aktivita různých katolických spolků vedla ke snaze o obnovení samostatné staroměstské farnosti a vybudování nového chrámu. První světová válka ovšem tyto snahy zabrzдила a prvorepublikové neshody jakbysmet. (Čoupek, 2000b)

Mezi některé patřil spolek okrašlovací, který se staral o veřejná prostranství a vzhled obce. Ochotnické divadlo bylo mezi občany oblíbeným spolkem. Sdružovaly se i spolky hudební jako třeba kapely a pěvecké sbory. Snad nejpopulárnější lidovou zábavou byl biograf. Nevšední popularitě ve Starém Městě se těšil také sport. Roku 1914 vznikla organizace Sokola. O několik let později také Jednota československého Orla. Posléze vznikla i Dělnická tělocvičná jednota, po vzniku KSČ přejmenována na Federovanou dělnickou tělocvičnou jednotu. Do té se začlenil fotbalový klub Rudá hvězda. Ve dvacátých letech si můžeme povšimnout nárůstu oblíby u neorganizovaného sportování. Jednalo se o kopanou, hokej či odbíjenou. V roce 1928 vznikl Sportovní klub, který v době okupace soustředil sportovce ze spolků, jejichž činnosti byly zakázány. V roce 1933 byl vřele uvítán vznik fotbalového klubu Viktorie, jež byl přijat do Československé fotbalové asociace. Oblíbený byl také hokejový klub župy Slovácka nebo Klub cyklistů. (Čoupek, 2000b)

Od poloviny 19. století začalo stále více poutat pozornost obnovení cyrilometodějské tradice na Velehradě. Nové archeologické výzkumy přispěly k rozvoji historického bádání a jednoznačně spojili Veligrad se Starým Městem. (Čoupek, 2000b)

1.1.4 Fašistická okupace a druhá světová válka

Krátce po nástupu nacistické strany v Německu k moci v roce 1933 se Československo ocitlo tváří v tvář vážnému nebezpečí. První reálnou odezvu zaznamenali občané Starého Města, když se v obci objevilo několik německých emigrantů, přehající před tamní diktaturou. Mnichovské události však zcela přerušily snahy o mobilizaci československých armád a přímý boj za svobodu, národní nezávislost a demokracii. Dopoledne 15. března 1939 bylo Staré Město obsazeno německými fašisty. Byla zakázána činnost komunistické strany a zastupitelstvo tak ztratilo některé ze svých členů. Postupným ubíráním politických svobod, správ došlo k úplné likvidaci správní samostatnosti Starého Města. Činnosti vybraných spolků byly zakázány a spolky rozpuštěny. (Čoupek, 2000b)

Současně s obsazením českých zemí začalo tajně vznikat protifašistické hnutí. Na Uherskohradištsku to byla především organizace Obrana národa. Také odbojové skupiny ve Starém Městě byly velmi činné a patřily k těm významnějším a v okrese největším. Členy byli bývalí vojáci, velitelé i úředníci, ale také sportovci. Staroměstská odbojová skupina tak čítala až 200 členů. Vydávali protinacistické letáky a ilegální tiskopisy. Podporovali rodiny bez živitelů, zvláště zatčených. Mobilizovali se a tajně zbrojili. Za tuto činnost mnozí zaplatili životem. Od

podzimu 1938 pracovala ve Starém Městě tajná tiskárna. Koncem roku 1943 byla vytvořena partyzánská skupina. Tato skupina operovala v místech Uherskohradištského okresu a byla rozčleněna do menších podskupin. Věk většiny partyzánů se pohyboval mezi 16 a 21 lety. Samotná staroměstská partyzánská skupina se zaměřovala na drobné diverzní akce na železnici, jako je přerézávání brzdových hadic, sypání písku do ložisek vagónů či přetrhávání telefonních drátů, dokonce se zasloužili o vykolejení vlaku s německým sanitárním transportem. (Čoupek, 2000b)

Předzvěsti definitivní porážky nacistických okupantů byli ustupující jednotky německé a maďarské armády, procházející Starým Městem mezi 28. lednem a 9. únorem, nejvíce pak v březnu a dubnu. Od 10. dubna bylo Staré město bez elektrického proudu a první nálety na obec naznačovaly blížící se osvobození. Poslední dny okupace ovšem měly přinést ještě mnoho tragických okamžiků. (Čoupek, 2000b)

Ústup fašistů byl doprovázen zničením železničního mostu přes Moravu, silničního přejezdu na Velehrad i mostku přes Salašku a výbuchem silničního mostu přes Moravu v Uherském Hradišti. V brzkých ranních hodinách 1. května 1945 se objevovaly ze směru od Kostelan první rumunské jednotky. Asi v osm hodin ráno vstoupili rumunští vojáci do obce a brzy bylo celé Staré Město v jejich rukách. Obyvatelé radostně vítali osvoboditele. (Čoupek, 2000b)

Obětmi vojáků i civilistů skončila víc jak šestiletá okupace, která se zapsala do dějin Starého Města, jakož i do dějin celé naší země, velmi smutně. V jejím důsledku došlo ke ztrátě okolo 200 staroměstských životů. Mezi spoluobčany se bohužel našli i takoví, kteří s okupanty aktivně spolupracovali ba dokonce se stali kolaboranty gestapa. Na druhé straně se však našlo dost vlastenců, kteří byli ochotni bojovat za vlast a svobodu. Přes všechny bolestivé rány 1. května 1945 převládla radost ze znovunabyté svobody a odhodlání znovu vytvořit demokratickou a prosperující Česko-slovenskou republiku. (Čoupek, 2000b)

1.1.5 Převzetí moci Komunistickou stranou Československa

Partyzánský odboj staroměstských komunistů v roce 1945 se už v průběhu osvobozovacích bojů začal připravovat na převzetí moci v obnovené republice. Proto později neměli zájem o spolupráci s jinými nekomunistickými útvary. A to se projevilo při jednáních o složení revolučního Národního výboru, prověřkových komisí a Sboru národní bezpečnosti. Hned 1. května 1945 se sešla staroměstská veřejnost a zvolila si prozatímní Národní výbor pro obec

Staré Město. Prvním přijatým usnesením bylo rozhodnutí o neplatnosti sloučení Starého Města a Uherského Hradiště z roku 1943 a ustanovili jednotlivé komise k práci národního výboru. Zpočátku bylo důležité zajistit obci opravy komunikací, potraviny a ošacení. Místní obyvatelé zajišťovali charitativní sbírky pro pozůstalé po popravených a umučených. Byly zřizovány pamětní a pietní desky padlým Staroměšťanům. (Čoupek, 2000a)

Pro posouzení vážných provinění v době okupace byl zřízen v Uherském Hradišti mimořádný lidový soud. Vyhledáváním a zajišťováním Němců, kolaborantů a zrádců se zabývala milice, později národní bezpečnostní stráž. Vyhledávání zrádců se však brzy přetvořilo ve sledování nepřátel lidově-demokratického zřízení. To vedlo k mnohým politickým sporům. (Čoupek, 2000a)

Výsledky prvních poválečných voleb v roce 1946 ve Starém Městě sebevědomé komunisty poměrně zaskočily. Předsedou MNV se stal kandidát lidové strany Josef Vaněk. Do Ústavodárného Národního shromáždění byli ve volebním kraji zvoleni dva zástupci ze Starého Města. Lidovec Dr. Ing. Rostislav Sochorec a komunista JUDr. Antonín Gregor. (Čoupek, 2000a)

Citlivou politickou otázkou ve Starém Městě bylo jednání o opětovém sloučení s Uherským Hradištěm. Nuceným spojením došlo ke sloučení Uherského Hradiště, Starého Města, Mařatic a Sadů. Vznikla tak roku 1948 jedna politická obec s 17 759 obyvateli. (Čoupek, 2000a)

Případnému demokratickému dořešení problémů nově vzniklé aglomerace zabránily únorové události roku 1948, kdy prezident Eduard Beneš pod tlakem podal demisi vlády a jmenoval novou v čele s Klementem Gottwaldem. (Čoupek, 2000a)

Vedoucí politickou silou se tak stala v celé zemi Komunistická strana Československa, v jejíž rukách byla soustředěna veškerá moc ve státě a společnosti. Z největší zdejší strany ČSL zůstalo jen několik desítek členů, důkladně prověřených akčním výborem. Také místní spolky dosud rozvíjející mnohotvárný občanský život byly posupně zlikvidovány a nahrazeny organizacemi, jejichž hlavním posláním bylo plnit úkoly komunistického vedení. (Čoupek, 2000a)

1.1.5.1 Kultura a sport

Péči o rozvoj kultury v obci po roce 1945 převzala nejprve osvětová komise MNV, která se následně roku 1948 změnila na Osvětovou besedu ve Starém Městě. Tato organizace přejímala

společenské poslání obce, kulturní a výchovnou náplň dřívějších spolků. Byla vedena učitelem Stanislavem Potrusilem. Jedny z prvních činností byly obnovení provozu kina Jas a práce místní lidové knihovny. Jednotlivé politické strany se pak snažili navázat na svůj kulturní a výchovný program z dob první republiky. Komunisté v Rudém domě, lidová strana v Lidovém domě a strana národně-socialistická v sokolovně. Tyto pokusy pak zastavilo opětovné sloučení Starého Města a Uherského Hradiště a zároveň i převzetí moci KSČ. (Čoupek, 2000a)

V březnu 1948 byly z příkazu akčního výboru zabráněny prostory lidového domu a orlovný, přejmenovány na Kulturní dům a dány k dispozici mládežnickým a sportovním organizacím. V padesátých letech notně upadá místní kultura. Jsou omezovány zábavy a vzrůstá počet promítání sovětských filmů, ideově-výchovných programů a přednášek. Snahy o oživení kulturního života zaznamenáváme až v šedesátých letech, které ovšem byly ovlivňovány politikou a cenzurou. S rokem 1959 přichází úspěšný pokus o obnovení místních dožínkových slavností, samozřejmě pod patronací JZD. Z těchto snah pak vznikl dnešní národopisný soubor Dolina, který se odloučil od Slovákého krúžku a brzy se stal jedním z nejvýznamnějších nositelů folklorních zvyků v obci. Místní sokolovna se v letech 1959–1963 dočkala rozšíření o další sál a oprav, díky nimž byla hojněji využívána. (Čoupek, 2000a)

Po sloučení tělovýchovy v roce 1948 se největší a jedinou organizací ve Starém Městě stala Sokolská jednota, sdružující 300 členů. Byly zde oddíly fotbalový, hokejový, šachový, odbíjené a házené, cyklistický, stolního tenisu a boxu. Nejlepších výsledků dosahoval oddíl fotbalový a šachový. Po roce 1952 pak vzniká tělovýchovná jednota Jiskra Staré Město. Na přelomu padesátých a šedesátých let si značnou pozornost získal oblastní Slováký motorový okruh, který se poprvé jel ve Starém Městě 15. srpna 1954. Závodní trať vedla od škol k cukrovaru, spojovací silnicí na Velehradskou a pak zpět k radnici a školám. Tyto závody měly v obci nevídaný úspěch. (Čoupek, 2000a)

1.1.6 Vznik místní farnosti

I přes to, že se Staré Město v 19. století a na počátku 20. století rychle rozrůstalo, zůstávala obec i nadále bez vlastní farnosti. Díky kaplanům a katechetům se přitom duchovní život rozvíjel velmi intenzivně. Lidé se scházeli v křesťanských spolcích a hojně navštěvovali bohoslužby. V roce 1921 se místní obyvatelstvo skládalo z 97 % římsko-katolíků, pak zde byly zastoupeny církve evangelické, československá a jiné. Hrstka osob byla bez vyznání. Při sčítání lidu v roce 1991 už bylo bez vyznání 20 % obyvatelstva. (Čoupek, 2000a)

Farnosti okolních obcí byly postupně osamostatňovány, ale Starému Městu se to stále nedařilo, neboť Uherské Hradiště se obávalo ztráty finančních prostředků na vlastní chrámy. Organizační přípravy ustavení farnosti začaly ve třicátých letech a po mnohých sporech Arcibiskupská konsistoř v Olomouci povolila dne 30. srpna 1939 samostatnou expozituru. Konečné rozhodnutí ovšem odložila pro začínající válečné události. Celá obec se na přijetí vlastního kněze řádně připravila. K opravenému kostelu sv. Michaela byla přistavěna sakristie, byla zřízena provizorní fara a další práce. Slavnostní uvítání faráře Františka Koláře, který sem musel odejít z okupovaného území, proběhlo za přítomnosti všech zástupců úřadů a spolků. Přes nepříznivé válečné a zejména poválečné okolnosti a přes řadu jednání se konečně 1. srpna 1951 Staré Město dočkalo osamostatnění. (Čoupek, 2000a; Zemek, 1955)

Bohužel ani v následující době místní farnosti neskončily útrapy. V kostele sv. Michaela započal archeologický výzkum, a tak musel být kostel uzavřen. Po skončení průzkumů se stát pokusil kostel definitivně uzavřít a vyhlásit národní kulturní památkou, proti čemuž se vznesla z řad Staroměšťanů obrovská vlna nevole. Teprve rok 1968 přinesl příznivou dohodu a 1. března 1969 byla znovu obnovena činnost farnosti. Výsledkem trvalého politického tlaku místní komunistické organizace na veřejnost se snížila návštěvnost výuky náboženství, církevních obřadů i účast na bohoslužbách. (Čoupek, 2000a)

V roce 1952 se konalo na Velehradě na dlouhá léta poslední biřmování, k němuž přistoupilo 300 dětí ze Starého Města. Další následovalo až v roce 1972, tentokrát už ve Starém Městě a svátost přijalo 155 chlapců a 210 dívek. Léta 1978 až 1994 spravoval satroměstskou farnost P. Tomáš Kudela ze salesiánského řádu. (Čoupek, 2000a) Po něm nastoupil postarší františkánský kněz P. Vojtěch Jan Marek. A od roku 2000 ve Starém Městě slouží oblíbený P. Mgr. Miroslav Suchomel. Ten se také zasloužil o vybudování nového chrámu kostela Svatého Ducha, jenž se stal dominantou Starého Města.

1.1.7 Poslední léta

V roce 1990 proběhlo několik jednání zástupců politických stran ze Starého Města a představitelů Okresního a Městského národního výboru z Uherského Hradiště. Výsledkem bylo odtržení Starého Města s účinností ode dne konání komunálních voleb. Ty proběhly 26. listopadu 1990 a za starostu byl zvolen František Slavík. V roce 2002 byl zvolen do funkce starosty Miroslav Schönbaum a od roku 2006 je starostou Josef Bazala. Pod změnami v naší zemi byla

parlamentem České republiky obec vyhlášena k 1. listopadu 1997 městem. Název se změnil ze Starého Města u Uherského Hradiště na Staré Město. (Čoupek, 2000a)

V krátké době prošlo město hlubokými hospodářskými změnami. Proběhla privatizace, vznikly desítky nových živnostenských provozoven. Firma Synot se stala významným sponzorem staroměstského sportu. V roce 1997 zasáhla obec krutá povodeň a byla nenávratně zničena spousta budov. Bylo zbouráno 93 domů, zbořena nejstarší ze škol. Městu se podařilo vybudovat obchvat, nové rozvody kanalizace, vodovodu a plynu, nové náměstí Velké Moravy a desítky kilometrů cyklostezek. (Čoupek, 2000a)

1.2 Orel

Orel je sportovní organizace, která zakládá svoji činnost na křesťanských hodnotách. Prioritou činnosti je sport pro všechny a zaměřuje se spíše než na výchovu vrcholových sportovců, na podporu pohybu u dětí a mládeže a povznesení kladných vlastností člověka jako je fair play, radost z pohybu a přátelství. Orel chce dávat sportu smysl. (Unknown, 2009)

1.2.1 Před založením Orla

V roce 1891 vydal papež Lev XIII. encykliku Rerum novarum, v níž mimo jiné také podněcoval k zakládání křesťanských odborových svazů. To v následujících letech odstartovalo vznik a vývoj mnohých spolků postavených na základech křesťanství. V roce 1894 byla založena politická strana křesťansko-sociální, která bude později v roce 1919 součástí sloučení katolických stran, z nichž vznikne dnes známá Československá strana lidová. A tak byla půda pro zakládání katolických tělocvičných odborů připravena. (Malíř & Marek, 2005; Unknown, 1997)

Na území České republiky byla na přelomu 20. století největší a nejpočetnější tělovýchovnou organizací Česká obec sokolská. To, že se v Sokole začala projevat protikatolická zaujatost, dalo konečný impuls k tomu, aby bylo založeno samostatné tělocvičné hnutí pro katolickou mládež. Časově první odbor byl založen v Praze roku 1896 při Jednotě katolických tovaryšů. Neměl však dlouhého trvání a zůstal osamocen. V roce 1902 byl v Líšni u Brna na schůzce členů neformálně ustaven křesťansko-sociální tělocvičný odbor při Katolické jednotě sv. Josefa. Za iniciátora se považuje tamní farář P. Metod Hošek. Téhož roku vznikl ve Zlíně tělocvičný odbor při Katolické jednotě Cyrilo-Methodějské zásluhou faráře P. Ignáta

Nepustila. O rok později byl v Brně založen tělocvičný odbor při Spolku katolických tovaryšů. (Beranová & Waic, 1998; Unknown, 2009)

V srpnu 1904 byl na Velehradě konán IV. sjezd křesťansko-sociální strany na Moravě. Zemský výbor vydal rezoluci o zakládání tělocvičných odborů, na níž se významně podílel předseda strany P. Jan Šrámek. Přijetí této rezoluce zásadně změnilo přístup k zakládání samostatných odborů. Tedy nikoliv z důvodu, že jim to není v Sokole dovoleno, ale protože tělocvičná výchova pěstovaná v křesťanských odborech posiluje zdraví i náboženské sebevědomí, poskytuje dobrou zábavu a jejich veřejná cvičení jsou dobrou propagací strany křesťansko-sociální. To u věřících vyvolalo zvýšenou aktivitu a počet tělocvičných odborů rychle rostl. (Unknown, 2009)

V roce 1905 vystoupili brněnští cvičenci při veřejném cvičení v Líšni a použili u triček modrého lemování a modrobílého pásu. V roce 1908 byla při příležitosti veřejného cvičení v Kroměříži svolána společná porada všech tělocvičných odborů za účelem sestavení stanov, cvičebních řádů, kroje a jména. Tuto akci vedl P. Štěpán Klapil, který také navrhl, aby se sjednotily všechny křesťansko-sociální tělocvičné odbory pod názvem Orel, podle vzoru slovinské katolické tělovýchovné organizace Orel Slovinský. To vedlo k dalšímu růstu odborů a toho roku bylo založeno dalších 17 tělocvičných jednotek. (Unknown, 2009)

1.2.2 Založení Orla

V roce 1909 utvořilo Všeodborové sdružení křesťansko-sociální zvláštní Ústředí tělocvičných odborů v Brně. To na jaře 1909 rozhodlo, podle návrhu P. Jana Šrámka, pojmenovat tělocvičné odbory křesťansko-sociální jednotným názvem Orel. Mimo to zavedlo orelský stejnokroj: černé kalhoty nebo sukně, černé boty, bledě modrou košili, kožený pás s monogramem Orla, čapku s modrou vložkou a šikmým pérkem na straně. V tomto roce bylo založeno na Moravě 34 nových tělocvičných odborů Orel a také byl uspořádán první zemský slet Orla ve Vyškově, na kterém vystoupilo více než 650 orlů a orlic. (Unknown, 2009)

Vývoj zakládání tělocvičných odborů v Čechách šel jinou cestou, než jak tomu bylo na Moravě. Vytvořilo se několik hlavních center tělocvičného hnutí a nedařilo se vytvořit společné vedení. Až na podzim roku 1910 byl přijat návrh, aby se postupovalo jako na Moravě pod jednotným názvem Orel a s jednotným zemským vedením. A tak dostalo toto hnutí pevné kořeny a bohaté úspěchy v budování členské základny v době předválečné. (Beranová & Waic, 1998; Unknown, 2009)

V roce 1910 se konal druhý zemský slet Orla v Kroměříži. Tohoto sletu se zúčastnilo víc než 2 100 účastníků a návštěvnost veřejnosti dosáhla 20 000 osob. Na podzim roku 1910 začal prostějovský farář Karel Dostál Lutinov vydávat, jako přílohu prostějovského časopisu Ječmínek, časopis Orel, který je hovorově nazýván „Ječmínkovský“. V témže roce vzniklo na Moravě dalších 38 odborů a počet členstva stoupl nad 7 000. (Unknown, 2009)

V roce 1911 bylo založeno na Moravě nových 45 orelských odborů. V orelských odborech se věnuje zvýšená pozornost duchovní a kulturně výchovné činnosti. Jsou pořádány přednášky, konají se vlastivědné výlety. V zimě se pořádají akademie s programem nejen tělocvičným, nýbrž i zpěvním a recitačním. (Unknown, 2009)

V létě roku 1912 byl konán první župní slet Orla v Hradci Králové. S pomocí moravských bratrů vše proběhlo bezproblémově a důstojně. Slet velmi zapůsobil a přispěl k rozšíření Orla v Čechách. O měsíc později byl uspořádán třetí zemský slet Orla v Kroměříži, na němž bylo přítomno přes 2 600 členů a také delegace Katolického Sokola amerického, Orla slovinského a Sokola chorvatského. Bylo přítomno nad 25 000 osob. Tohoto roku bylo založeno 51 nových orelských odborů. Orel tak měl 193 odborů a 7 640 členů. Zařízené orlovný byly jen v Olomouci a ve Vyškově. (Unknown, 2009)

V Brně roku 1913 začal vycházet nový časopis OREL pod vedením redaktora F. M. Žampacha, který nahradil původní Ječmínkovský. Tento časopis měl velký význam pro ideovou výchovu orelské mládeže. Podle statistik z konce tohoto roku měl Orel 250 odborů a v nich 12 079 členů. (Unknown, 2009)

V roce 1914 byla zřízena sletová komise pro první slovanský slet Orla, jehož měli být účastni všichni členové Orla v Říši Rakousko-Uherské. Účast přislíbili Orlové z Moravy, Čech, Slovinska, Sokol chorvatský a polský a Katolický Sokol Čechů a Slováků v USA. Práce však byly brzy zastaveny. Vzletný vývoj přerušila první světová válka. (Unknown, 2009)

1.2.3 Orel za první světové války

Válka znamenala pro orelské hnutí v Čechách i na Moravě téměř zánik. Hlavní kádr členstva narukoval na frontu a zůstaly jen ženy. Odbory jeden po druhém postupně zanikají a v roce 1917 zůstalo na Moravě jen 19 odborů s 884 členy. (Unknown, 2009)

Dne 28. října 1917 svolal starosta P. Josef Šrámek třetí říšskou konferenci Orla do Brna, kde se sešlo 48 delegátů a 17 členů říšské tělocvičné rady Orla. Začal se projednávat, život po

válce a možnost obnovy Orla. To vše se naplnilo ještě před 28. říjnem 1918, kdy se obnovilo hnutí Orel. Opět začal také vycházet časopis OREL, který podporoval národní samostatnost. (Unknown, 2009)

1.2.4 Orel v meziválečném období

V lednu 1919 byl do Brna svolán sjezd delegátů orelských odborů, které se po návratu vojáků z front začaly rychle obnovovat. Starosta Orla P. Jan Šrámek jednal o přebudování Orla, jeho osamostatnění od křesťansko-sociální strany, nový rozvoj a rozšíření na Slovensko. Nový název tak zněl Československý Orel, bylo zavedeno oslovení bratře a sestro a tykání v tělocvičnách. (Unknown, 2009)

V roce 1920 si Orel vydobyl pověst státoprávní organizace a byl uznán a zrovnoprávněn s ostatními tělovýchovnými organizacemi. Orel československý byl pak rozčleněn na menší celky, nazývané župy. Každá župa pak sdružovala jednotlivé jednoty. V tomto roce bylo v Orlu celkem 640 jednot. Tyto jednoty započaly s výstavbou orloven a spolkových domů, též nazývány Katolické a Lidové domy. (Unknown, 2009)

V roce 1921 se konal první valný sjezd Československého Orla v Brně. Bylo sečteno 762 jednot sdružených ve 23 župách. Byly schváleny organizační změny, pojaty nové stanovy, mezi nimiž bylo např. jednotné členství a jednoty nebyly samostatnými spolky, nýbrž pobočkami Orla. Řídícími orgány byly valný sjezd, ústřední rada a župní rady. Valný sjezd také rozhodl o konání Sletu Orelstva v Brně 1922. (Unknown, 2009)

Tento slet byl obrovskou akcí, plánovanou a organizovanou několik měsíců. Byly prováděny nácvikové kurzy všech cvičení, stavba stadionu pod vedením arch. Jaroslava Syřiště, byly vydány pohlednice a plakáty, nálepky a sletové odznaky, sochař Fabiánek vytvořil sochu „Borce s orlem na ramenou“, hudební skladatel ThDr. Rudolf Štětina složil hudební doprovod a „Sletové fanfáry“ a také pochod „Vzhůru Orle slovanský“, který se stává hymnou Orla. (Unknown, 2009)

Sjezd, který trval víc jak měsíc, vypukl v neděli 16. června 1922 v Brně, zahájen bohoslužbou na Petrově. Poté na sletišti vystoupilo mnoho známých osobností a byla pronesena četná slova. Ve slavnostním průvodu šlo 15 000 členů. Bylo přítomno okolo 2 500 zahraničních hostů. Cvičení probíhala s chutí a byla velmi dobře provedena. Hlavní sletové dny byly 12. – 15. srpna. Součástí nich byl i manifestační sjezd katolického studentstva. Hlavní průvod byl

obrovský. Čítal 12 000 osob v orelských krojích, 205 praporů a 30 000 osob v šatě občanském. Špalíry podél trasy průvodu, tedy veřejnost, byly odhadnuty na 150 000 osob. Průvod přišel na stadion, kde na tribunách bylo kolem 30 000 diváků. Poté započalo cvičení. Další dny patřili národopisu, krojům a obyčejům nebo atletice či cvičení na nářadí. Tento slet znamenal pro Orla velký úspěch a následný rozmach činnosti. (Unknown, 2009)

Koncem sletového roku 1922 vykazoval Orel československý celkem 122 182 členů a 1 110 jednot. Roku 1923 proběhl druhý řádný sjezd Orla a byly projednávány problémy v organizaci, osvětě i tělovýchově. Byly vydány nové řády a členské přihlášky a legitimace. Také proběhlo hodnocení výsledků sletu v Brně. V roce 1925 se konal třetí řádný valný sjezd Československého Orla, kde proběhly volby. Bylo jednáno o kvalitnějším školení cvičitelů. Na čtvrtém sjezdu v roce 1926 došlo k odstranění zemských rad z organizační struktury. (Unknown, 2009)

Rok 1928 byl jubilejním rokem 10. výročí vyhlášení svobodného státu ČSR a také předletovým rokem příprav pro Svatováclavské dny Orelstva v Praze neboli druhý slet Československého Orla. V tomto roce bylo dokončeno 43 spolkových domů a počet členstva stoupl na 103 301. (Unknown, 2009)

Svatováclavské dny Orelstva v Praze 1929 byly zahájeny závody členstva. Byly přítomny stovky zahraničních hostů, probíhal doprovodný program. Druhý den byla sloužena mše svatá na Vinohradech. Poté vyšel průvod s účastí více než 22 000 členů a 50 kapel. Den pokračoval na stadionu s 75 000 diváky a přítomností prezidenta republiky T. G. Masaryka. Proběhlo zdařilé vystoupení, cvičení prostných. Další dny patřily cvičením, průvodům a národopisu. Slet proběhl za vysoké účasti a s velkým úspěchem. (Unknown, 2009)

V roce 1930 byl svolán pátý řádný sjezd Orla v Brně. Proběhly volby a byly přijaty nové stanovy. Zde byl také odsouhlasen návrh o pravidelném pořádání ústředních orelských poutí na Svatém Hostýně. Udává se velký důraz na duchovní a kulturní růst. Začíná se s brannou výchovou Orelstva. (Unknown, 2009)

V roce 1933 byly zavedeny orelské poutě v den konání hostýnské poutě i na jiných místech v republice, aby byla umožněna co největšímu počtu poutníků účast na mariánských setkáních. Byly zavedeny osvětové zkoušky a probíhala četná školení. (Unknown, 2009)

Šestý řádný sjezd Československého Orla byl svolán v Brně roku 1934. Za uplynulé čtyři roky se zvýšila náboženská a ideová činnost, bylo evidováno 580 knihoven a vydány tisíce

časopisů s orelskou tematikou. Náčelnické rady vydávají každoročně sestavy pro hromadná cvičení žactva, dorostu a členstva. Jsou pořádána každoroční mistrovství Orla v lyžování, plavání, lehké atletice, ve volejbalu, házené a v nářad'ovém tělocviku, ženy v pódiových vystoupeních. (Unknown, 2009)

V roce 1935 byl uspořádán ústřední osvětový kurz pro výchovu vzdělavatelů. Za účasti orlů proběhl v Praze Sjezd katolíků. Na konci tohoto roku bylo sečteno celkem 1 325 jednot a 160 289 členů. (Unknown, 2009)

V lednu 1937 svolalo předsednictvo třetí mimořádný sjezd Orla. Jednalo se o třetím sletu Orla plánovaném na rok 1939, přesně po 10 letech od Svatováclavských dnů v Praze. Poté započaly organizační přípravy. Vrcholem duchovní činnosti byla orelská pouť na Svatý Hostýn za účasti 35 000 poutníků. Co se týče tělovýchovy, byly uspořádány mistrovství v lyžování, závod sdružený, plavání, v lehké atletice, v gymnastice a ve volejbalu. Válečný konflikt v Evropě je na spadnutí, a tak je vydán zákon o provádění branné povinnosti. I přes výstražná znamení a hrozby ze zahraničí život v Orlu nepřestal a činnost se udržovala. (Unknown, 2009)

Sedmý řádný sjezd Československého Orla se konal v roce 1938 v Brně. Sjezd projednal změny a doplňky stanov, rozhodl o změnách cvičebních úborů a kladl důraz na národní jednotu, svornost a lásku k bližním v nelehké době. Rok 1938 byl posledním rokem před blížící se válkou, v němž se aktivita orelské práce osvětové, tělovýchovné, sportovní, branné a organizační zvyšovala maximem daných možností. Podle statistik měl Orel v tomto roce 1 421 jednot a 169 374 členů. (Unknown, 2009)

1.2.5 Orel za druhé světové války

Zpočátku Orel zůstával jako organizačně samostatný svaz a fungoval dál. Byl zvolen nový starosta Orla bratr František Leiner, neboť Dr. Jan Šrámek opustil tajně území protektorátu a v zahraničí pracoval jako člen exilové vlády za svobodu naší vlasti. V roce 1939 bylo zřízeno vzdělávací centrum v Jedovnicích pro osvětu a tělovýchovu Orlů, jež bylo tajně pravou školou pro odbojovou činnost. (Unknown, 2009)

Mnozí členové Orla se významně podíleli na protinacistickém odboji. Hlavou odboje byl MUDr. Vojtěch Jílek. Ten získal spojení s odbojovými složkami československé armády a byl navázán na ilegální organizaci Obrana národa. Ve všech župách byly přes okrsky a jednoty zřízeny tříčlenné buňky. Mnohé buňky se napojily na partyzánská hnutí. (Unknown, 2009)

Orlům i všem Čechoslovákům dodával odvalu Dr. Jan Šrámek, který v londýnském vysílání často vystupoval. Začalo zatýkání a věznění některých členů Orla. Bylo zastaveno vydávání časopisu OREL a tudíž informovanost Orelstva je nízká. Zanedlouho bylo popraveno několik představených členů Orla. Vše vyvrcholilo v Brně 30. listopadu 1941, kdy byla příkazem činnost Československého Orla zastavena a jmění bylo zabaveno. (Unknown, 2009)

V květnu 1942 proběhl atentát na generála Heydricha. Mezi atentátníky byli čtyři členové Orla: Kubiš, Gabčík, Valčík a Bublík. Tato akce podpořila mezinárodní postavení Dr. Beneše a Dr. Šrámka v zahraničí. (Unknown, 2009)

Orelský odboj za druhé světové války si vyžádal mnoho lidských obětí. Přesný počet však není znám. Jedná se ovšem o stovky, ne-li tisíce lidí. Mnozí z nich byli vyznamenáni in memoriam orelským řádem „Orel zásluze“ a o několik desítek let později i řádem T. G. Masaryka. (Unknown, 2009)

1.2.6 Obnovení Orla po válce

Po skončení druhé světové války byly postupně s osvobozováním krajů obnovovány i župy. Ústředí v Brně bylo zcela zničeno, spisový materiál byl rozkraden a majetek nenávratně zničen. Bylo nutno doplnit funkcionáře, nově sepsat členstvo, zrevidovat jednotlivé jednoty a znovu nabýt majetky. Hned po osvobození započaly i snahy o sjednocení tělovýchovných spolků. Orel tyto snahy nekompromisně odmítl, a tak započal tvrdý boj za samostatnost a svobodu člověka. (Unknown, 2009)

V listopadu 1946 došlo k ustavující valné hromadě Československého tělovýchovného svazu a Orel byl uznán jako samostatná organizace. Na další léta byl Československým tělovýchovným svazem stanoven plán budovatelského charakteru o obnově republiky, nápravě škod na tělesném i mravním zdraví člověka a zdatnosti obyvatelstva. Bylo obnoveno vydávání časopisu OREL. Konalo se také mistrovství Orla v lehké atletice. Účast však byla slabá, stejně tak i výsledky. Krom toho také Svatováclavské hry v Přerově, mistrovství Orla v odbíjené nebo pódiová vystoupení žen. Bylo ustaveno divadelní a loutkařské ústředí. (Unknown, 2009)

Na počátku roku 1947 byl připraven a přijat nový zákon o branné výchově. Jeho praktické provádění ovšem v Orlu nebylo na takové úrovni jako ve třicátých letech. Na zasedání ústřední rady Orla v Brně byl naplánován příští slet Orelstva, bylo jednáno o organizaci žup a jednot a byly přijaty rozvrhy činností na další roky. Bylo též navrženo vyznamenání osob orelským

řádem „Orel zásluze“. Pro žactvo začal vycházet časopis ORLÍK pod vedením redaktora Vítězslava Horyny z Prahy. (Unknown, 2009)

Osmý řádný valný sjezd Československého Orla byl uspořádán v červenci 1947 v Brně. Byly schváleny nové odznaky, kroje a cvičební úbory, neboť po válce jich byl nedostatek, a bylo odsouhlaseno pořádání orelských slavností v Praze na rok 1949 a uděleny orelské řády. Proběhy volby do předsednictva a výkonných rad. (Unknown, 2009)

V župách probíhaly slety a veřejná cvičení, činnost Orla se opět rozjížděla. V některých jednotách došlo až k zdvojnásobení počtu členstva. V srpnu 1947 proběhla orelská pouť na Svatém Hostýně, které se zúčastnilo okolo 50 000 poutníků. Tento poválečný rozmach však přerušil únor 1948. Orlu byla zastavena činnost. Byly vytvořeny akční výbory, které se měly starat o sjednocení tělovýchovy. I přes veškeré snahy představitelů se Orel nedokázal udržet a v říjnu 1948 tělovýchovný monopol převzal Sokol. (Unknown, 2009)

1.2.7 Zákaz činnosti Orla

V srpnu v roce 1948 byla ještě uspořádána pouť na Svatý Hostýn, která byla jakýmsi manifestem za náboženskou svobodu. Sešlo se na 100 000 lidí. Nejednalo se o ilegální pouť, neboť úředně byl Orel zrušen až 15. června 1950. I přes to posléze proběhlo zatýkání, zavírání a kruté vyslýchání členů Orla, kterým byla na dlouhá léta odejmuta svoboda. (Unknown, 2009)

Další příležitost pro obnovení Orla se naskytla v roce 1968. Orelští bratři vypracovali nové stanovy a zásady ideové činnosti a předložili je ministerstvu. To se po domluvě s Československým svazem tělovýchovy a sportu rozhodlo pro existenci Orla, ale bez tělovýchovy, pouze s kulturní a ideovou činností. Orlové souhlasili. Asi týden po jednání přišli na naše území sovětská vojska a armády Varšavské smlouvy. To byl definitivní konec snahy o obnovu Orla. (Unknown, 2009)

1.2.8 Znovuobnovení Orla

V letech 1989 až 1990 probíhalo znovuobnovení Orla. Začalo schůzí funkcionářů dne 13. prosince 1989 a bylo ukončeno Manifestačním sjezdem Československého Orla dne 30. června 1990. Po dlouhých 42 letech nesvobody a pronásledování komunistickým totalitním režimem byla konečně opět činnost Orla obnovena. (Unknown, 2009)

2 Cíle

Cílem této bakalářské práce je zpracovat jednotlivé vývojové etapy tělovýchovné organizace Orel ve Starém Městě a vytvořit ucelený přehled o její historii.

Dílčí cíle:

- rozpracovat podmínky vzniku organizace Orel ve Starém Městě
- zjistit za jakých podmínek a okolností jednota vznikla a dočasně zanikla
- stručně popsat některé členy Orla, kteří významně ovlivnili vývoj jednoty ve Starém Městě

3 Metodika

Při zpracování této práce byla použita metoda přímá. Přístup k historickému vývoji v této práci byl kombinací diachronního přístupu a synchronního přístupu. Z hlediska periodizace byl použita metoda biografická a geografická metoda. Kromě toho byla také použita induktivní metoda a deduktivní metoda.

Na počátku práce byla použita heuristika, tedy shromažďování a třídění literatury a pramenů. Také získání informací z orálních rozhovorů.

Poté následovala kritika, tedy rozbor a hodnocení shromážděných pramenů, třídění, studie a analýza nashromážděných pramenů, určení jejich pravosti a pravdivosti.

Na to navázala interpretace a výklad pramenných informací. Doplnění nejasných nebo nejednotných informací.

Vše je zakončeno syntézou – zpracováním výsledků získaných v průběhu celého bádání.

4 Výsledky

4.1 Před založením Orla

V roce 1907 byl ve Starém Městě založen křesťanský vzdělávací spolek Svornost. U jeho založení stál uherskohradištský kaplan Jakub Hudeček a početné katolické obyvatelstvo. Měl tak velkou zásluhu na duchovním i společenském životě obce. Spolek se zabýval mnohými aktivitami. Rozšiřoval v obci katolický tisk, pořádal preventivní přednášky o škodlivosti alkoholu a kouření, připravoval pro veřejnosti hudební produkce i divadelní inscenace. Pro mládež pak vznikl tělocvičný odbor Orla. (Čoupek, 2000b)

4.2 Založení Orla ve Starém Městě

Jednota Orla ve Starém Městě byla založena v roce 1912 uherskohradištským kaplanem P. Josefem Pospíšilem, působícím ve Starém Městě. Ten se zároveň stal jejím prvním starostou. Byl velmi pracovitý a neúnavný a měl neobyčejné organizační schopnosti. Pro katolické hnutí se velmi obětoval. Ve dvacátých letech založil orelskou dechovou kapelu o 25 členech. Zpočátku byl kapelníkem, neboť ovládal hru na několik nástrojů. Později byl vystřídán Šimonem Vlkem. Kapela hrála na zábavách, plesech i při církevních slavnostech. Páter Josef v Orlu vyučoval zpěv, recitaci a německý jazyk. (Číhal, n.d.)

Činnost Orla po založení byla spíše skromná. Bylo tomu tak, protože spolek neměl dostatečné prostory pro realizaci a ani finanční prostředky. Brzy si Orel našel útočiště v hostinci U Nováků v tamním sále, kde dříve provozovala svou činnost křesťanská organizace Svornost. S novými prostory přišli i noví členové a aktivita Orla se začala rozvíjet. (Číhal, n.d.)

4.3 Orel za první světové války

V roce 1914, kdy vypukla první světová válka, byl provoz Orla značně omezen. Členů se tato skutečnost přímo dotkla, neboť 31. července 1914 měli v plánu jet na kolech do Vlčnova na veřejné cvičení, ale v ten den byla vyhlášena mobilizace. Ve válce padli dva členové Orla. Byli jimi náčelník Říha a podnáčelník Orlík. Po dobu války nebyla orelská

činnost žádná. Muži narukovali na frontu a ženy měly co dělat, aby utáhly vlastní domácnosti. (Číhal, n.d.)

4.4 Orel v meziválečném období

Činnost Orla byla obnovena na přelomu let 1919 a 1920 již jako Jednota československého Orla. Orelské aktivity se značně rozšířily a organizace začala lákat stále více zájemců, zvláště pak příznivce lidové strany. V období mezi dvěma světovými válkami se tak členská základna ve Starém Městě rozrostla na 350 členů. Své tělovýchovné činnosti pořádali Orlové zpočátku v zahradách některých z členů např. bratra Horehledě či bratra Němce. V zimě pak v pronajatém sále U Nováků. Členové se účastnili mnohých aktivit. Pořádali akademie, taneční zábavy, plesy, vinobraní, stavění a kácení máje, hráli divadla, dokonce i loutková a dokud ještě nebylo kino, vytvářeli tzv. světelné obrazy. Každoročně pořádali Orel dvě veřejná cvičení. Jedno pro děti tzv. Dětský den a druhé pro dospělé. (Číhal, n.d.)

V roce 1922 byl na náklady manželů Hromčíkových pořízen první orelský prapor jednoty Staré Město. Téhož roku se konal celostátní slet Orla v Brně, jehož se účastnilo asi 10 členů staroměstské jednoty. (Číhal, n.d.)

Dne 21. ledna 1924 byl zakoupen staroměstskou jednotou pozemek s budovou č. p. 264 a velkou zahradou. V zahradě bylo v roce 1925 postaveno venkovní jeviště a zavedena elektřina a s ní i osvětlení. Kromě toho zde byly postaveny kruhy z trubek, doskočiště, hrazda, prostory pro skok vysoký a daleký. Bylo zde hřiště na odbíjenou, jež byla velmi oblíbeným sportem, zvláště u mládeže. V letních měsících se v zahradě pořádala veřejná cvičení, hrálo se divadlo v přírodě a pořádaly se tancovačky. (Číhal, n.d.)

V tomtéž roce se také stal ve staroměstské jednotě smrtelný úraz. Při nácvičku mužských skupin na všeorelský slet se zranil bratr Jan Verbík. Byl k němu zavolán doktor, ale ten se z nejasných důvodů nedostavil. Dalšího dne ráno byl bratr Jan Verbík doma nalezen mrtev. Pohřeb byl místo veřejného cvičení a účastnilo se ho mnoho členů. Na pohřbu zahrála kapela a byl přítomen i orelský prapor. (Číhal, n.d.)

V roce 1926 byl P. Josef Pospíšil přeložen do Předmostí u Přerova. Zásahu na tom měli údajně tehdejší starosta obce Matouš Novák a někteří členové lidové strany. Loučení s P. Josefem Pospíšilem se konalo v orelské zahradě, kde pronesl řeč. Tu začal slovy ze

známé lidové písně Když jsem já ty koně pásal: „Sedm let jsem u vás sloužil a nic jste mně nedali,“ a já patnáct let jsem u vás sloužil a nakonec jste mě vyhnali. Loučení bylo smutné, lidé plakali a velký průvod ho doprovázel až na vlakové nádraží, odkud dovezen kočárem Matouše Nováka odjel. Jeho nástupcem se stal P. František Bartys. (Číhal, n.d.)

Členové staroměstského Orla se zabývali bohatou kulturní činností a pořádali mnoho akcí. Jednou z nich byl dnes již dobře známý ples „Zimní pohádka“. Ten byl poprvé pořádán v roce 1929 a těšil se nevšední návštěvností. Ples proběhl v sále v hostinci U Nováků s krásnou a bohatou dekorací. V červenci toho roku byl konán druhý celostátní slet Orla, tentokrát v Praze. Nesl název Svatováclavské dny Orelstva. Ze Starého Města se zúčastnilo celkem kolem 30 osob. (Číhal, n.d.)

Koncem dvacátých let začal být sál u Nováků pro Orla malý a také nastaly různé potíže ze strany Tomáše Nováka, který pod vlivem svých synů Františka a Ladislava usiloval o odchod Orla a snažil se sál pronajít fotbalovému klubu SK Staré Město. Z těchto důvodů se výbor Orla rozhodl postavit tělocvičnu v orelské zahradě. Stavba započala v roce 1930 a zkolaudována byla o rok později. Byl postaven tělocvičný sál s jevištěm a galerií i klubovní místností. Jelikož Orel ve Starém Městě neměl žádné finanční prostředky, musel si na stavbu vzít půjčku. A tak vznikl Orlu dluh 180 000 korun. Tento dluh se podařilo celý splatit až po druhé světové válce. Na splátky si Orlové vydělávali divadlem, akademii a další kulturní činností. (Číhal, n.d.; Unknown, 2011)

Ve třicátých letech se odehrálo mistrovství republiky v orelském přeboru odbíjené. Toho se zúčastnilo i družstvo Orla Staré Město, které na svou dobu dosahovalo vysoké úrovně. V letech 1933 až 1934 bylo svépomocí orelských členů vybudováno fotbalové a volejbalové hřiště na Záluží. Tam mohli lidé vidět velmi kvalitní kopanou. Byl založen Sportovní oddíl Orla neboli SOO. Později se sloučil s klubem Rudá hvězda a vytvořili tak klub pod názvem Viktoria Staré Město. (Číhal, n.d.)

V letech 1935–1936 byla přestavěna přední část budovy č. p. 264. Po těchto stavebních úpravách přibylo k dosavadnímu dluhu ještě dalších 50 000 korun. V přední části budovy bylo zřízeno v přízemí pohostinství a v patře spořitelni a záložní spolek a také jeden byt. Dluh byl postupně splácen výtěžky z hospody, ale také divadelní činností. Divadla se hrála i dvakrát týdně v sále Orlovny, a dokonce i v okolních vesnicích. Za jeden kalendářní rok bylo nastudováno až 6 nových titulů. Režisérem byl Antonín Batůšek, který hry vybíral a pečlivě nastudoval. Spolek, čítající kolem 30 osob, hrál převážně operety,

činohry a dramata, neboť měl dobré zpěváky a muzikanty. O divadelní kostýmy se starala Anežka Číhalová. (Číhal, n.d.)

V sále Orlovný se topilo dvěma kamny na uhlí a koks. Pod jevištěm byla šatna pro herce a cvičící. Před jevištěm bylo propadliště pro muzikanty, kde hráli při operetách. Na druhém konci sálu nahoře byla galerie. Původně bylo v sále pět oken a jedny boční dveře. Záchody byly suché v místě vchodu do malého sálu. Orel disponoval gymnastickým náradím: 2 bradla, 1 kůň, 2 hrazdy, 1 kruhy v sále a 1 na zahradě, pérový můstek, 6 kožených žíněnek. Kromě toho měl také značné množství židlí a stolů, 1 stůl na stolní tenis a volejbalovou síť s míčem. (Číhal, n.d.)

Orel společně se Sokolem patřili ve Starém Městě k nejpočetnějším spolkům. Vztahy mezi Orlem a Sokolem ve Starém Městě byly dobré a přátelské a sportovci se navštěvovali při svých cvičeních. Orel též uspořádal gymnastické závody, kterých se zúčastnil i Sokol Uherské Hradiště. Kromě pohybových aktivit to byla také sdílená kulturní činnost. V roce 1938 byla sehrána divadelní hra Lucerna a role byli obsazeny herci z obou organizací. (Číhal, n.d.)

Před druhou světovou válkou, oficiálně ovšem dne 20. srpna 1934, byl ze strachu před německým nacistickým režimem založen Spolek katolického domu a Orlovný. Díky němuž pak mohli orlové zčásti fungovat i po dobu druhé světové války, především pak pořádat divadelní vystoupení. Část orelského majetku, přesněji přední budova, byla přepsána na Spolek katolického domu. Takovýto taktický tah byl využit i v jiných orelských jednotách v Československu. (Číhal, n.d.)

V prosinci roku 1938 výbor Orla Staré Město inicioval přísahu jednoty Orla křesťanským a orelským ideálům před vztyčeným orelským praporem. Prísaha probíhala na jevišti staroměstské orlovný. Tento úkon podstoupili členové hlavně kvůli hrozícímu nebezpečí nacismu. (Číhal, n.d.)

4.5 Orel za druhé světové války

Když Němci obsadili Československou republiku, začali rozpouštět mnohé spolky a organizace. Takže když byl zrušen Sokol, chodili jeho cvičenci sportovat do prostorů Orla. V listopadu 1941 byl spolek Orel na příkaz říšského protektora rozpuštěn také. Ve Staroměstské jednotě ale nedošlo ke ztrátě majetku. Po tomto zákazu se cvičilo v tělocvičně

měšťanské školy, kde působila Dělnická tělovýchovná jednota, která však byla zanedlouho zakázána také. (Číhal, n.d.)

V období druhé světové války se spolek Orel zapojil do protinacistického odboje. Celostátní Orelský odboj byl organizován ústředím z Brna. Župa Velehradská se zapojila značnou silou a za to bohužel celkem 38 členů župy zaplatilo svými životy. (Číhal, n.d.)

Staroměstští členové Orla se také zapojili do protinacistického odboje. Ve Starém Městě vznikla odbojová četa Stanislava Batůška. Mezi členy byli Orlové: Antonín Martinek, František Hejda, Bohuslav Němec. Odbojáři se soustředili na tisk protinacistických plakátů a letáčků, převáděli uprchlíky přes hranice a získávali prostředky pro rodiny, jejichž živitelé byli zatčeni či zabiti. Odboj ve Starém Městě byl organizován také tělovýchovnou organizací Sokola. Dne 20. listopadu bylo gestapem zatčeno na 60 účastníků odboje ve Starém Městě. K tomuto zatčení došlo zřejmě na udání a také z důvodu nezkušenosti vedení odboje. U jednoho člena totiž byl nalezen soupis odbojářů. Někteří z nich byli popraveni nebo umučeni v koncentračních táborech. (Číhal, n.d.)

V posledních měsících války byli v tělocvičně Orlovny ubytováni němečtí a maďarští vojáci, kteří poničili parkety a některé vybavení. (Číhal, n.d.)

4.6 Obnovení Orla po válce

K obnovení po válce došlo v roce 1945, ale jen na krátkou dobu, než byla činnost jednoty Orla násilně ukončena komunistickým režimem a přední funkcionáři byli perzekuováni. (Číhal, n.d.)

V květnu v roce 1945 z podnětu sestry Heleny Vavruškové bylo vybráno po zámožných podnikatelích a občanech Starého Města dalších cca 80 000 korun, čímž byl dluh Orla úplně splacen. Ve stejném roce v létě byla dána do pořádku zanedbaná zahrada. V sále byl pak na nějakou dobu uskladněn majetek zabavený českým kolaborantům a těm, kteří spolupracovali s Němci. Nábytek byl pak Národním výborem rozprodán a rozdán. (Číhal, n.d.)

V tomto období fungovala i skupina atletů, kteří měli vždy dobré výsledky v orelských i jiných přeborech. Mezi nimi i Jaroslav Tyllich nebo Jan Vojtík. (Číhal, n.d.)

V roce 1946 se na sokolovně ve Starém Městě konalo veřejné cvičení, protože sál orlovný nebyl ještě zcela opraven. Později v září se jednota zúčastnila okrskových Svatováclavských dnů v Uherském Hradišti na hřišti Slovácké Slavie, kde se cvičila gymnastika. (Číhal, n.d.)

Ve dnech 16. a 17. srpna 1947 se konal slet orelské župy Velehradské ve Zlíně, kterého se zúčastnilo asi 10 000 krojovaných členů. Byly pořízeny nové kroje. Muži měli bílé kalhoty a bledě modrou košili s krátkým rukávem a bílé tenisky. Ženy měly plisované modré sukně a bílé halenky. V tomtéž roce 1947 byly na Orlovně položeny nové dubové parkety a byly opraveny škody po vojácích. Pokládání parket provedl pan Staněk. (Číhal, n.d.)

Koncem roku 1947 byla snaha ze strany komunistické vlády o sjednocení tělovýchovy. Na podzim roku 1947 byla vyzvána staroměstská jednota Orla ke schůzce s bratrským Sokolem k jednání o založení jednotné tělovýchovy. Schůze probíhala na sokolovně v přísálí a vedl ji tehdejší sokolský starosta Václav Ševčík. K žádnému sjednocení po jednání ovšem nedošlo, neboť jednota Orla trvala na výchově své mládeže v křesťanském duchu. Nikdo, ani členové Sokola, tehdy ještě netušil, že se jedná jen o ověřovací záminku a že za 3 měsíce přijde únor 1948 a s ním i komunistický převrat. (Číhal, n.d.)

Po komunistickém puči následovalo zrušení Jednoty československého Orla. Veškerý majetek byl zabaven a znárodněn. (Číhal, n.d.)

4.7 Zákaz činnosti Orla

Dne 24. března 1948 byly na příkaz akčního výboru zabrány prostory Orlovný a Lidového domu a dány k dispozici mládežnickým a sportovním organizacím. Nejprve jej vlastnila Národní správa, pak v roce 1950 Sokolská obec, v roce 1952 Sokol Jiskra Staré Město a pak 1959 Obecní úřad Staré Město. Přední budova a zahrada byla převedena na Sokol Jiskra Staré Město. V průčelí budovy byla lékařská ordinace, ve dvoře zubní a v patře ubytovny Jiskry. (Číhal, n.d.)

V letech 1959 až 1960 byl z orelské tělocvičny vybudován kinosál. Při rekonstrukci sálu na kino byla vybudována svažitá plocha podlahy a na jevišti širokoúhlé plátno. V místě galerie se zřídila promítací kabina a ve vchodové části byl přistavěn vestibul. Kino, v tu

dobu moderní, bylo produktivní a vysoce navštěvované. Dostalo název Sputnik. Premiérovým přestavením se stal sovětský film Ilja Muromec. Kino spadalo pod správu státních kin. Později připadla režie obci Staré Město. V tu dobu ovšem návštěvnost spadla na průměrně 8 lidí na jednom promítání. A tak se stalo kino vysoce prodělečným. Bylo to hlavně kvůli rozšiřujícímu se trendu televize. (Číhal, n.d.)

Činnost Orla jako takového mezi lety 1948–1990 nebyla žádná.

4.8 Znovuobnovení Orla

K novému obnovení činnosti Orla ve Starém Městě došlo 4. 5. 1990 na ustavující schůzi, z podnětu bývalých členů a čelních sportovních reprezentantů Orla. Byli jimi Jan Vojtík, Josef Pavlica, Jaroslav Tyllich, Ludmila Stuchlíková, Hedvika Klofáčová a další. Starostou byl zvolen Jan Vojtík, jednatelem se stal František Slavík, zapisovatelem Dagmar Zálešáková a pokladníkem Rostislav Vanda. (Číhal, n.d.)

23. května 1990 proběhla první členská schůze. V červenci pak přišla z ústředí vyhláška o změně a doplnění funkcí a názvů. Starostou zůstal Jan Vojtík, místostarostou se stal Jan Tyllich. Výbor byl tak doplněn o funkce hospodář, revizor, náčelník a náčelnice. (Číhal, n.d.)

Obnovení župy Velehradské proběhlo 22. září 1990 ve Starém Městě. V 9 hodin proběhla mše svatá v kostele svatého Michaela, po níž následovala ustavující schůze na Orlovně v sále kina. (Číhal, n.d.)

Žádání o navrácení orelského majetku v restituci bylo započato na přelomu let 1990 a 1991. Tento podnět dal první starosta znovuobnoveného Orla Jan Vojtík. Z důvodu onemocnění své manželky, se však vzdal své funkce starosty, kterou předal Jaroslavu Tyllichovi. Ten celou záležitost dojednával. (Král, 2019)

Během jednání se na geodesii došlo na to, že majetek Orla byl dříve rozdělen. Podle výpisu z geometrického plánu z roku 1976 je majitelem přední části budovy, stejně tak i zahrady, TJ Jiskra Staré Město a majitelem kinosálu je Okresní správa kin Uherské Hradiště, tedy Československý stát. Bylo proto zažádáno o navrácení majetku podle překupního práva. Majetek měl být proto navrácen předchozím majitelům. Tu se ovšem narazilo na další problém. (Pavlica, n.d.)

Přední část budovy byla napsána na Spolek katolického domu a další části na Československou obec sokolskou v Praze, která odevzdala objekt opět Jiskře Staré Město. Muselo dojít také ke znovuoobnovení Spolku lidové strany. Starosta Tyllich proto požádal Lidovou stranu o založení Spolku. Členové Orla se proto museli znovu přihlásit ke Spolku katolického domu a Orlovny. Zde ovšem narazili, neboť vedení Lidové strany se nechtělo výdělečného objektu vzdát. (Číhal, n.d.; Pavlica, n.d.)

Mezi jednotlivými stranami a státními orgány prošlo mnoho dopisů a dokumentů. Nakonec se ale s Lidovou stranou i TJ Jiskrou Staré Město domluvili a k předání objektu došlo 28. 6. 1991. Kinosál se Orlu opět navrátil pomocí Dohody o navrácení majetku dne 1. 10. 1991 a byl také domluven nájem kinosálu městu. (Pavlica, n.d.)

Co se týče přebudovaného sálu, 1. října 1991 byla sepsána nájemní smlouva s Obecním úřadem o budově kina. Orel tak dostával od obce roční nájem ve výši 60 000 korun, později dokonce 100 000 korun (soukr. arch., 1991). Přední části budovy byly v létě roku 1991 Spolkem katolického lidového domu a Orlovny pronajaty část p. Neduchalovi, který si zde zřídil kancelář, a část p. Mimiránkové, která zde provozovala kosmetická salon. (Číhal, 2007; Pavlica, 2019; soukr. arch., 1991)

Od roku 1993 byl starostou Orla zvolen Josef Pavlica, který ve své funkci vydržel až do roku 2001. (Číhal, 2007; Pavlica, 2019)

Na jaře v roce 1995 bylo vybudováno nové ústřední plynové topení. Spoustu práce odvedli členové Orla svépomocí. Zvláště bratři Pavel a Stanislav Číhalovi. V zadní části budovy byla vyhloubena jáma a v ní byla zavedena kotelna. Všechny radiátory byly vyměněny za nové litinové. Projekt byl plánován na půl milionu korun, nakonec byl realizován na vlastní náklady Orla za cca 350 000 korun (soukr. arch., 1995). Z ústředí Orla v Brně dostala staroměstská jednota příspěvek 300 000 korun (soukr. arch., 1995). Žádost o příspěvek od obce byla zamítnuta. Vedoucím projektu byl pan Šantavý z Okresního stavebního podniku. Topenářské práce provedli Vaněk a Pastorek. Nad celou prací dohlížel a zaštiťoval Josef Pavlica. (Číhal, n.d.)

V roce 1995 byla také vybudována posilovna. Otcem myšlenky byl učitel z uherskohradištského gymnázia a člen staroměstského Orla bratr Josef Král. Ten se o posilovnu několik let dobře staral. Posilovna vznikla z dobrovolnické práce některých členů a její vybavení a náradí nezištně vyrobili Josef Pavlica a Miroslav Nosek. Staroměstská jednota se tak stala první jednotou, která provozovala posilovnu a členové na ni byli pyšní.

V létě 2000 se z rodinných důvodů Josef Král přestal starat o posilovnu. Ta chátrala a nekontrolovaní cvičenci rozkrádali a demolovali majetek a neplatili členské příspěvky. Proto musela být posilovna 1. srpna 2002 dočasně uzavřena. (Číhal, n.d.; Král, 2019)

Na konci roku 1995 měla členská základna Orla ve Starém Městě 181 členů. (Pavlica, n.d.)

Začátkem roku 1996 byl na výborové schůzi Orla představen návrh na nový prapor. Ten byl následně vyhotoven a na orelské pouti na sv. Hostýně posvěcen. Prapor vyšívala paní Šebková. Materiál zajistila Dagmar Zálešáková, tyč a obal Josef Pavlica. Prapor byl vyhotoven podle vzoru starého praporu. Na přední straně je vyobrazen patron Starého Města svatý Michael a na druhé straně svatí Cyril a Metoděj. Celý prapor i s tyčí vážil 2,5 kg, prapor starý 9,5 kg. Celkový náklad činil 6 000 korun. Na schůzi byl také volen nový výbor v němž byli zvoleni: bratr Pavlica, bratr Král, sestra Batůšková, sestra Stuchlíková, bratr Zálešák, sestra Zálešáková, sestra Sukupová, bratr Číhal, bratr Slavík, sestra Klafáčová, bratr Tylich. (Číhal, n.d.; Pavlica, n.d.)

V dubnu 1996 prasklo na dvoře Orlovny přívodní vodovodní potrubí. Musela být položena nová polyetylenová trubka průjezdem až do zahrady. Výkop v zemi provedl pan Ťok z firmy Tradix, položení a zapojení Jan Vlček. Celá akce stála Orel 40 000 korun (soukr. arch., 1996). Vše provedla staroměstská jednota na vlastní náklady. (Číhal, n.d.; Pavlica, n.d.)

V září 1996 byla pro staroměstskou jednotu pořízena dvě nová kulatá razítka. Toho roku proběhl ještě v kině filmový festival. Počet aktivních členů staroměstské jednoty činil k poslednímu dni roku 1996 celkem 93 členů, z nichž bylo 46 dospělých, 37 mládež a 10 důchodců. (Číhal, n.d.)

Dne 28. února 1997 se konala výroční schůze Orla na radnici ve Starém Městě. byly předány čestné uznání členům: bratru Josefu Vandovi, sestře Tylichové a sestře Melichárkové. Od jara pak započaly pravidelné brigády na orelské zahradě. V neděli 22. června 1997 byl ve Starém Městě zorganizován Orelský den. (Pavlica, n.d.)

Dne 10. července 1997 zaplavila Staré Město ničující povodeň. Voda zaplavila celou Orlovnu. Sál byl zatopen do výšky 110 cm a voda sahala až do 15. řady sedadel. Veškeré práce provedené na zahradě byly zmařeny. Plynové kotle byly po dvou měsících stání ve vodě zcela zničeny. Díky Janu Vlčkovi, Janu Vavřincovi a Petru Vávrovi byla

kotelna opravena a uvedena do provozu. Tyto opravy stály 30 000 korun. Téhož roku v září bylo provedeno oplocení orelské zahrady a byla upravena tak, aby mohla být také pronajímána veřejnosti. Materiál a pracovní nástroje zajistil Josef Pavlica a stavební práce Pavel Číhal mladší. Spolupracovali i další členové Orla. (Číhal, n.d.; Pavlica, n.d.)

Co se týče cvičení, pro školní rok 1997/1998 se otevřely tyto kroužky: cvičení rodičů s dětmi, cvičení mužů, kondiční cvičení žen, aerobik, cvičení pro dorost a cvičení pro žactvo. Cvičení probíhala na ZŠ Komenského ve Starém Městě a na sportovní hale Širůch. (Pavlica, n.d.)

Výroční členská schůze se konala v úterý 20. ledna 1998 v sále na radnici. Sešlo se množství členů a bylo předneseno vše, co se za uplynulý rok událo, jakých úspěchů jednota dosáhla a jak se vypořádala s přírodními kalamitami. (Pavlica, n.d.)

Od 1. ledna 1998 do 30. června 1999 byl sál bezplatně propůjčen farnosti Staré Město. Ta si zde zřídila provizorní kostel, neboť kostel sv. Michaela byl krutou povodní zcela zničen a bylo nutno na něm provést rozsáhlou rekonstrukci. Opravy doprovázel kontrolní archeologický průzkum, který práce ještě pozdržel. (Galuška, 2010) Cvičení Orla bylo prozatím přeneseno do prostor staroměstských školních tělocvičen. (Pavlica, n.d.)

V roce 1997 byl počet členů jednoty celkem 102 osob. (Pavlica, n.d.)

V březnu roku 1998 se konala výroční schůze jednoty Orla ve Starém Městě v sálu radnice. Na programu byla volba komise, zpráva o činnosti a účetním hospodaření, zpráva revizního sboru a plán činnosti a rozpočet na příští období. V roce 1998 se členstvo staroměstských Orlů rozrostlo na 132 lidí. (Pavlica, n.d.)

Po navrácení kinosálu ze zápůjčky začaly konečně členové plnohodnotně pracovat na vlastní orelské činnosti. V letech 1999 – 2000 byl kinosál zrekonstruován a přebudován opět na tělocvičnu a víceúčelový sál. V roce 1999 měla staroměstská jednota Orla celkem 134 členů. (Číhal, n.d.; Pavlica, n.d.)

V říjnu v roce 2000 započala stavba nového kostela Svatého Ducha ve Starém Městě. Budoucí stavba byla zahájena mší svatou. Po mši svaté proběhl slavnostní průvod na budoucí staveniště. Slavnostního průvodu bylo účastno početné staroměstské obyvatelstvo a orlové se na organizaci celé této akce podíleli. Po příchodu na staveniště proběhlo požehnání místa a vizualizace stavby. Rok 2000 byl pro Orel ve Starém Městě úrodným, neboť počet členů se vyšplhal na 190. (Pavlica, n.d.)

V roce 2001 byla novou starostkou zvolena Dagmar Zálešáková. Byly provedeny rekonstrukce střech orelských objektů a nové fasády, také bylo v orelské zahradě vybudováno nové sociální zařízení. (Číhal, n.d.; Unknown, 2011)

V roce 2005 bylo v zahradě zbudováno víceúčelové hřiště s umělým povrchem a nad kotelnou malá klubovna. Tyto prostory slouží nejen členům Orla, ale také staroměstským farníkům, kterým Orel vždy vycházel vstříc. Schází se zde mnoho křesťanských společenství. Například ministranti, společenství mládeže nebo modlitební společenství Cursillo. (Unknown, 2011)

V roce 2006 byl vybudován nad vestibulem malý sál s příslušenstvím, kuchyňkou a vlastním sociálním zařízením, který je také hojně pronajímán veřejností. Sál pojme 70 – 100 lidí. (Unknown, 2011)

Ve dnech 20. a 21. června 2009 proběhly velkolepé oslavy 100 let od vzniku Orla. Ve Starém Městě byla otevřena Orlovna a veřejnost si mohla projít všechny prostory, na zahradě byli pořádány zábavné aktivity pro děti a večer proběhlo opékání špekáčků u ohně. (Unknown, 2011)

V neděli 15. listopadu 2009 se konala na Orlovně ve Starém Městě župní akademie. Tuto akci organizovala z části i jednota Orla Uherské Hradiště. Na akademii vystoupila řada oddílů z několika jednot Velehradské župy. (Unknown, 2011)

Bývalý starosta Orla Jaroslav Tyllich oslavil v roce 2010 jubileum 85 let života. Dostal od jednoty poděkování za dlouholetou činnost a obětavost. (Unknown, 2011)

V srpnu 2010 se konala orelská pouť na Svatý Hostýn k příležitosti 20. výročí od znovuoobnovení Orla. Mše svatá byla zahájena průvodem orelských praporů ze všech koutů České republiky a koncebroval ji světící biskup Pavel Posád. Po mši svaté následoval kulturní program a křížová cesta. (Unknown, 2011)

V neděli 14. listopadu 2010 se na Orlovně ve Starém Městě uskutečnila župní akademie župy Velehradské. Akci zahájila starostka jednoty Dagmar Zálešáková, která předala slovo starostovi města Josefu Bazalovi a župnímu starostovi Antonínu Zelinovi. Zúčastnily se jednoty Domanín, Moravský Písek a Staré Město. (Unknown, 2011)

Výroční členská schůze jednoty Staré Město se konala v malém sále Orlovně v pátek 4. února 2011. Zúčastnilo se jí velké množství členů všech věkových kategorií. Byla zhodnocena činnost za uplynulý rok, který byl bohatým pro účast v župních, ústředních i

ostatních aktivitách mimo orelskou rodinu. Členové byli pochváleni a povzbuzeni do dalších činností. (Zálešáková, 2019)

V březnu 2011 proběhla Orelská duchovní obnova mládeže na Velehradě, kterou vedl olomoucký arcibiskup Mons. Jan Graubner. Této akce se zúčastnilo 11 členů staroměstské jednoty. (Unknown, 2011)

V dubnu 2011 se členové jednoty účastnili pietního aktu k 66. výročí osvobození Starého Města. Byly přítomny staroměstské spolky a organizace, jejichž členové položili kytice květin k památníku. Starosta města pronesl proslov a celá vzpomínková slavnost byla ukončena státní hymnou. (Unknown, 2011)

Na konci prázdnin 2011 uspořádali orlové již tradiční Odpoledne plné her k zahájení školního roku. byla připravena zábavná stanoviště a každé dítě si odneslo odměnu. (Unknown, 2011)

V lednu 2012 se staroměstští orlové společně s farníky již poněkolkáté zúčastnili charitativní Tříkrálové sbírky ve Starém Městě. Celkem bylo přítomno 21 skupinek po třech dětech a jednom dospělém. Na této akci se tedy podílelo více než 84 osob. (Zálešáková, 2019)

V listopadu 2012 proběhla Župní akademie Orla na Orlovně ve Starém Městě. Celou akci moderovali Barunka Halodová a Kamil Psoška. Této akademie se kromě staroměstské jednoty zúčastnili také jednoty Domanín, Kunovice, Moravský Písek, Polešovice, Slavičín, Vizovice a Zlín. V zaplněném velkém sálu Orlovny proběhlo vystoupení desítek oddílů. (Zálešáková, 2019)

V pátek 8. února 2013 se konala výroční schůze členů. Na programu bylo zhodnocení činnosti, zprávy jednotlivých 14 oddílů, pokladní a revizní zpráva a volby delegátů na župní sjezd. Členská základna se omladila a věkový průměr členů je 27,5 let. (Zálešáková, 2019)

V červenci 2013 proběhla pravidelná pouť Dny lidí dobré vůle na Velehradě u příležitosti 1150 let od příchodu slovanských věrozvěstů sv. Cyrila a sv. Metoděje na Moravu. Orel Staré Město si pro poutníky připravil fotbalovou dovednostní soutěž s hostem Antonínem Panenkou. (Zálešáková, 2019)

V srpnu 2013 se staroměstští členové vydali na Orelskou pouť na Svatý Hostýn. Kromě tradiční mše a průvodu s 58 prapory byla zorganizována sportovní aktivita běh

k Božímu hrobu, kde dvě staroměstské členky získaly zlatou a stříbrnou medaili. (Zálešáková, 2019)

Výroční členská schůze proběhla v pátek 7. února 2014 v malém sále Orlovny. Proběhly volby do Rady jednoty na další čtyřleté období. Zprávy o činnosti 15 oddílů přednesli trenéři, proběhla pokladní a revizní zpráva. O kulturní program se postaraly děti ze starších oddílů. (Zálešáková, 2019)

Karnevalový 23. únor 2014 patřil dětem. Konalo se v pořadí první Pohádkové odpoledne, na které přišlo 82 dětí. Celá akce sklidila velký úspěch, takže není divu, že se z ní stala tradice, na kterou se děti těší celý rok. (Zálešáková, 2019)

Ve čtvrtek 1. května 2014 byl Den Orla ve Zlíně. Ze Staroměstské jednoty se vypravil celý autobus. Na zlínském setkání předvedli 3 oddíly své pásmo. V průběhu akce byl připraven bohatý doprovodný program. (Zálešáková, 2019)

V sobotu 6. září 2014 se konala pouť dětí a mládeže na Provodově. Tradičně se jí účastní jednoty z župy Velehradské a prosí o požehnání. Mši svatou sloužil župní vzdělavatel P. František Král. Pro děti byly připraveny hry a soutěže a také opékání špekáčků. (Zálešáková, 2019)

Na pozvání kardinála Dominika Duky se staroměstští Orlové spolu se zástupci jednot župy Velehradské a také orly z celé České republiky zúčastnili v sobotu 15. listopadu 2014 oslav k 25. výročí svatořečení svaté Anežky České v katedrále sv. Víta v Praze. Přítomen byl i státní sekretář, arcibiskup státu Vatikán, Pietro Parolin. Po slavnostní mši svaté zakončené zpěvem písně Svatý Václave, se konal orelský průvod a desítkami praporů, který končil u arcibiskupského paláce. (Zálešáková, 2019)

V malém sále Orlovny se dne 6. února 2015 konala výroční členská schůze jednoty. Po přivítání a orelské modlitbě proběhla krátká vzpomínka na zemřelou sestru Ludmilu Stuchlíkovou, obětavou cvičitelku dětí. Zprávu o činnosti předalo 16 oddílů a byl schválen program na další rok. Po schváleních a usneseních byla trenérům a vedoucím oddílů za jejich nezištnou práci a reprezentaci jednoty předána nová orelská trička s logem Orla. (Zálešáková, 2019)

Další orelská duchovní obnova proběhla v březnu 2015 na Velehradě, tentokrát pro seniory. Z jednot župy Velehradské se zúčastnili Malenovice, Polešovice, Slavičín, Staré

Město a Uherské Hradiště. Obnovu vedl P. Ladislav Árvaie SJ a byla provázena myšlenkami sv. Ignáce z Loyoly. (Zálešáková, 2019)

Dne 21. března 2015 se vybraní zástupci staroměstské jednoty vydali do Pitína na župní sjezd župy Velehradské. Program začal mší svatou, následovala krátká přehlídka pitínských oddílů, po níž byly předneseny zprávy z jednotlivých jednot a zprávy o sportovních a kulturních činnostech na župní úrovni. (Vojtek, 2015)

V sobotu 6. června 2015 se členové Orla sjednoci v kulturně duchovní skupině Scholička vydali do Luhačovic na orelskou přehlídku Cantate. Na kolonádě zazpívali několik písní a důstojně tak reprezentovali staroměstskou jednotu. (Zálešáková, 2019)

V roce 2015 onemocněla sestra Barunka Halodová, maminka dvou malých dvojčat a obětavá členka staroměstské jednoty, leukémií. Svým odhodláním motivovala tisíce dobrovolníků k zápisu do registru dárců kostní dřeně. Vždy dobře naladěná, ochotná a usměvavá v Orlu zastávala několik funkcí, jak v úrovni župní tak i ústřední. Pod jejím vedením byl uskutečněn první orelská karneval v jednotě, organizovala a moderovala mnohé akce. Bohužel v říjnu 2015 kruté nemoci podlehl. (Zálešáková, 2019)

Ve čtvrtek 3. prosince 2015 navštívil jednotu Orla ve Starém Městě v doprovodu andělů svatý Mikuláš. Sešlo se nepřeberné množství dětí, které byly po předvedení tanečku nebo písničky odměněny sladkým dárečkem. (Zálešáková, 2019)

V pátek 12. února 2016 se setkali členové jednoty Orla Staré Město na výroční členské schůzi. Schůze byla zahájena starostkou Dagmar Zálešákovou a vzpomínkou na čtyři zesulé členy bratra Jana Vojtíka, sestru Ludmilu Čevorovou, sestru Barunku Halodovou a nejstaršího člena jednoty bratra Josefa Vaňka. Byly provedeny kontroly usnesení, zprávy z 16 oddílů a vyhodnocení činností jednoty. Děti z mladších oddílů se postaraly o kulturní zabavení. (Zálešáková, 2019)

V sobotu 7. května 2016 se konaly Župní atletické závody v Nivnici, kterých se staroměstská jednota pravidelně účastní. Neobyčejně však se na tyto závody vydalo třicet závodníků, kteří sklidili velký úspěch, neboť si domů přivezli sedm zlatých, osm stříbrných a čtyři bronzové medaile celkem v 16 kategoriích. (Zálešáková, 2019)

Čtvrtou neděli adventní 18. prosince 2016 se Orlové účastnili Vánočního zpívání ve Společensko-kulturním centru Starého Města. Tuto akci pořádá již mnoho let zastupitelstvo

a rada města. Kromě Orlů vystoupilo mnoho dalších staroměstských spolků. (Zálešáková, 2019)

Výroční členská schůze jednoty Orla proběhla 24. února 2017. Byli přítomni hosté duchovní správce P. Miroslav Suchomel, místostarosta župy Velehradské bratr Petr Brhela a zastupitel Starého Města Kamil Psočka. Počet oddílů se zvýšil na 21 a jejich vedoucí předaly zprávy o činnosti. Byl schválen program na další rok. (Zálešáková, 2019)

Den Orla župy Velehradské 4. června 2017 proběhl ve Starém Městě. Setkání započalo mší svatou v novém kostele Svatého Ducha a pokračovalo na novém náměstí Velké Moravy. Byl připraven hlavní program na podiu, kde vystoupili jednotlivé oddíly z jednot župy. Po celou dobu byl připraven doprovodný program, hry, soutěžní stanoviště i skákačí hrady. Na konci vystoupení byly předány vyznamenání zasloužilých členů Orla župy Velehradské. (Zálešáková, 2019)

Dne 9. února 2018 se konala v zaplněném sále Orlovny výroční členská schůze. Program byl obsáhlý. Byli přijati noví členové, proběhly nové volby, následovaly podrobné zprávy cvičitelů o činnosti za uplynulý rok. o kulturní rozptýlení se postaraly děti z mladších oddílů. Na závěr se zaspíval slavnostní pochod Vzhůru Orle slovanský. (Zálešáková, 2019)

Jednota Orla ve Starém Městě se aktivně zapojuje do dění ve Starém Městě. Každoročně se účastní orelské pouti na Svatý Hostýn, dnů lidí dobré vůle na Velehradě, také moderuje v postní době křížovou cestu Orlů, každoročně pořádá Dětský den se spoustou zábavných stanovišť, od roku 2014 připravuje velmi oblíbený Orelský karneval. Účastní se akcí pořádaných sousedními jednotami jako například atletických závodů v Nivnici, Domanínského slavičku, recitační soutěže Zlatá réva v Kunovicích, závodů v běhu na lyžích a mnohých dalších akcí. (Zálešáková 2019)

V roce 2019 jednota jímá 204 členů, z toho je 64 dětí, zbytek tvoří dospělí i senioři. Spolu s dalšími 18 jednotami spadá pod župu Velehradskou. Mezi její aktivity spadá cvičení pro dospělé, kondiční cvičení, pilates, florbal, stolní tenis, moderní tance, pohybové hry, cvičení rodičů s dětmi, a mnohé další. (Zálešáková, 2019)

5 Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zpracovat jednotlivé vývojové etapy tělovýchovné organizace Orel ve Starém Městě. Práce byla rozdělena do osmi kapitol, podle souvislostí s politickým vývojem naší země. V každé etapě bylo popsáno, co se ve staroměstské jednotě událo a co se změnilo.

Dalšími cíli bylo zjistit za jakých podmínek jednota vznikla, příp. zanikla. Za vznik jednoty ve Starém Městě Orlové vděčí P. Josefu Pospíšilovi, který ji založil a duchovně spravoval. Jednota zanikla kvůli politickým situacím v zemi, avšak její činnost byla obnovena hned, jakmile to jen bylo možné.

Dalším cílem bylo určit jací byli její členové a jakými činnostmi se jednota zabývala. Můžeme s jasností říci, že členové byli horliví katoličtí věřící a pro své přesvědčení dokázali položit i svůj vlastní život. V dobách, kdy byla činnost zakázána se stále snažili o nějakou produkci. Mezi aktivity staroměstských Orlů patřila atletika, gymnastika, odbíjená, rekreační sporty, ale i kulturní činnost, jako je divadlo, přednes, organizace plesů a zábav.

Při výzkumu byly zásadním podkladem zápisky Josefa Pavlici, někdejšího starosty Orla ve Starém Městě, který po skončení ve své funkci zapisoval své vzpomínky, ke kterým jsem se dostala díky jeho synovi Jiřímu Pavlicovi, který tyto relikvie ochotně zapůjčil. Kromě toho jsem podrobila výslechu několik členů a pamětníků staroměstské jednoty, kteří se rozpovídali o svých vzpomínkách. Dalším podkladem byly vybrané kapitoly z knihy Staré Město v proměnách staletí nebo samotné webové stránky staroměstské jednoty Orla.

6 Souhrn

Tato bakalářská práce zpracovává jednotlivé etapy historického vývoje křesťanské tělovýchovné organizace Orel ve Starém Městě u Uherského Hradiště od jejího založení až po současnost.

V přehledu poznatků je rozpracována historie Starého Města v době vzniku a působení jednoty staroměstského Orla a také celá historie křesťanské tělovýchovné organizace Orel v Čechách a na Moravě.

V hlavní části výzkumu jsou pak podrobně sepsány dějiny organizace Orel ve Starém Městě u Uherského Hradiště. Výzkum je chronologicky rozdělen do osmi navazujících kapitol a rozebírá uplynulé události a souvislosti v daném období.

7 Summary

This thesis describes particular periods of the historical development of the sport organization Orel in the Staré Město near Uherské Hradiště from its foundation to the present.

In the first part of this thesis is described history of the town Staré Město, and the whole history of the Christian sport organization Orel in Bohemia and Moravia.

In the main part of the research is written the history of the Orel organization in Staré Město near Uherské Hradiště. The research is chronologically divided into eight chapters and works with past events and contexts in the period.

8 Referenční seznam

- Beranová, J., & Waic, M. (1998). *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*. Praha: Národní muzeum.
- Bezděčka, P., Čoupek, J., Galuška, L., Pojzl, M., & Tarcalová, L. (2000). *Staré Město v proměnách staletí*. Staré Město.
- Číhal, P. (n.d.). *Zápisky podle vzpomínek Josefa Pavlici*. Staré Město.
- Čoupek, J. (2000a). Městskou částí Uherského Hradiště a samostatným Městem. In *Staré Město v proměnách staletí* (pp. 241–276). Staré Město.
- Čoupek, J. (2000b). Od poddanské vsi k průmyslové obci. In *Staré Město v proměnách staletí* (pp. 183–239). Staré Město.
- Galuška, L. (2000). Nejstarší dějiny Starého Města. In *Staré Město v proměnách staletí* (pp. 29–117). Staré Město: Město Staré Město.
- Galuška, L. (2010). Farnost Staré Město. Retrieved from <http://www.farnoststaremesto.cz/zivot-ve-farnosti/historie/62-kostel-sv-archandela-michaela>
- Hrubý, V. (1965). *Staré Město. Velkomoravský Velehrad*. Praha: Československá akademie věd.
- Malíř, J., & Marek, P. (2005). *Politické strany I. 1861 – 1938. Politické strany II. 1938 – 2004. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu*. Brno: Nakladatelství Doplněk.
- Pavlica, J. (n.d.). *Soukromý archiv Jiřího Pavlici*.
- Pavlica, J. (n.d.). Majetkoprávní řešení. Smlouvy, doklady, dopisy. *Soukromý archiv Jiřího Pavlici*.
- Pavlica, J. (n.d.). Osobní poznámky. *Soukromý archiv Jiřího Pavlici*.
- Pavlica, J. (n.d.). Seznamy členů jednoty Orla ve Starém Městě. *Soukromý archiv Jiřího Pavlici*.
- Pavlica, J. (n.d.). Smlouvy o nájmech Lidového domu. *Soukromý archiv Jiřího Pavlici*.
- Pavlica, J. (n.d.). Zápiy ze zasedání výboru Orla. *Soukromý archiv Jiřího Pavlici*.

Unknown. (1997). Historie KDU-ČSL. Retrieved from <https://kdu.cz/o-nas/historie>

Unknown. (2009). Historie Orla. Retrieved from <http://www.orel.cz/?ukaz=historie>

Unknown. (2011). Orel Staré Město. Retrieved from <https://www.orelstaremesto.cz/o-nas/>

Vojtek, Z. (2015). Ohlédnutí za župním sjezdem župy Velehradské.

Zemek, M. (1955). *Jesuité v Uherském Hradišti*. Brno: Krajské nakladatelství.

Orální rozhovory:

Orální rozhovor s Josefem Králem, členem Orla ve Starém Městě dne 1. února 2019 o jeho působení v jednotě.

Orální rozhovor s Jiřím Pavlicou, členem Orla ve Starém Městě, synem bývalého starosty dne 3. ledna 2019 o vzpomínkách na jeho otce.

Orální rozhovor s Dagmar Zálešákovou, starostkou Orla ve Starém Městě dne 26. ledna a 11. dubna 2019 o orelských událostech v průběhu jejího působení a současné situaci v jednotě.

Soukromý archiv Jiřího Pavlici:

daňové přiznání za rok 1995 i s přílohami včetně dokladu o opravách kotelny

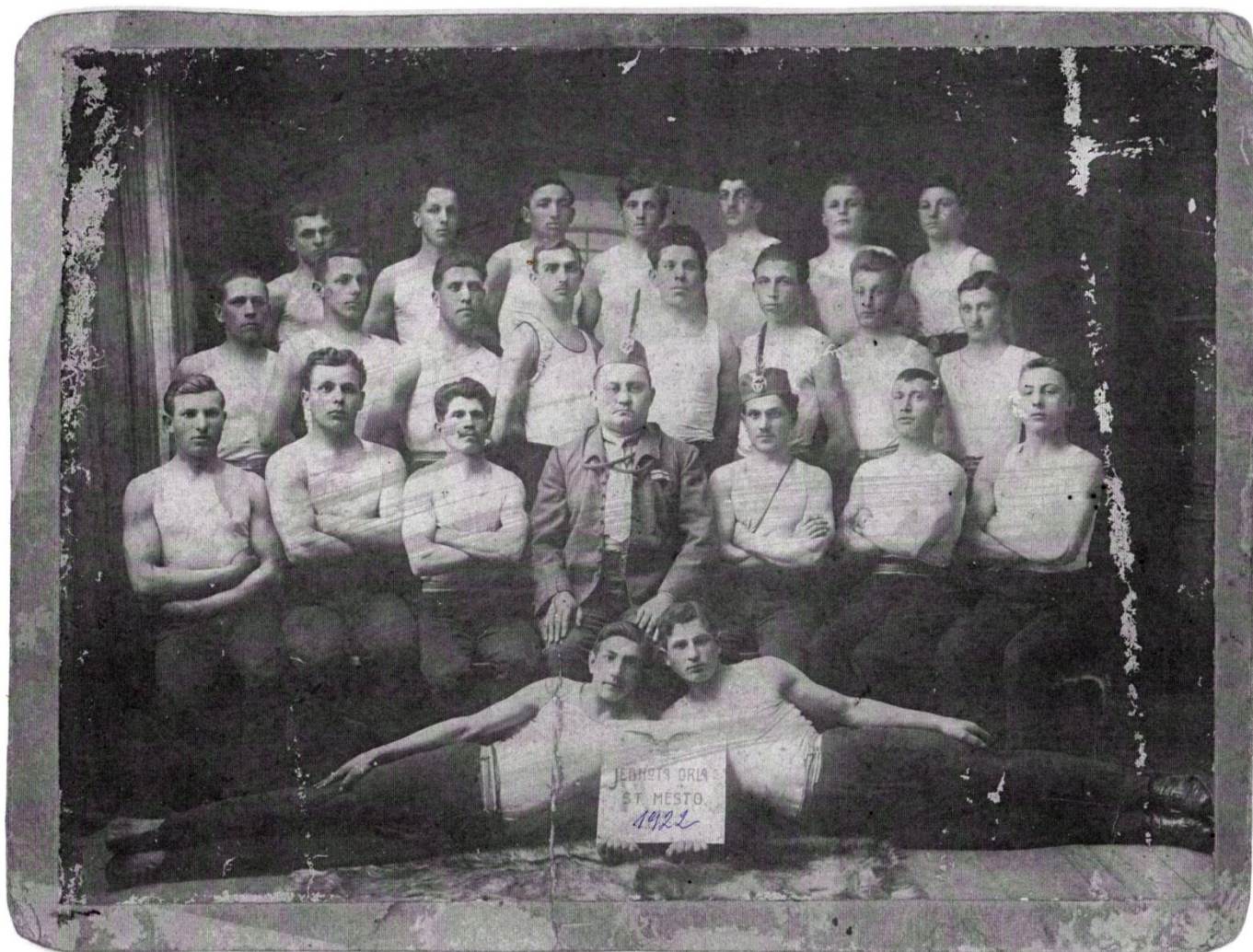
faktura z dubna 1996 firmy Tradix Uherské Hradiště, zastoupena panem Ťokem.

nájemní smlouvy s městem z roku 1991, s p. Neduchalem a p. Mimránkovou z roku 1991

9 Přílohy

Zakladatel a první starosta Orla ve Starém Městě P. Josef Pospíšil

Družstvo mužů jednoty Orla Staré Město z roku 1922 ve cvičebním úboru. Uprostřed v parádním kroji P. Josef Pospíšil.

Pohled z roku 1926.

Jednota
ČESKOSLOVENSKÉHO ORLA
686 02 Uh. Hradiště-Staré Město

JEDNOTA
Československého Orla
= STARÉ MĚSTO =
u Uh. Hradiště

JEDNOTA
Československého Orla
STARÉ MĚSTO u Uh. Hradiště

686 03 STARÉ MĚSTO u Uh. Hradiště
r.č. 18/084

Stará razítka jednoty Orla ve Starém Městě.